

“Gaztelak dio” (Miguel Delibes)

Itzultzailea: Nerea MUJICA

I.- Lehortea

Funts handiagoko hodeien falta dela eta, Nekazari Santuak Gaztelagatik ahal duena egin du. Hego-ekialdetik datorren hodei beltz ubela Tierra de Camposetik zehar mugitzen joan da eta orain dela zortzi aste ura sentitzen ez zuten soroak ureztatzen ari da. Trumolainoen ura beltz-beltza da. Harriarekin nahastuta soro egarritu hauentzat arintzea edo akabera suposa dezake. Nekazari santuak hodeia Berruecesen gainera bultzatzen duen heinean, kronikalariak eguzkiak eta azken egunetako izotz berantiarrek kiskalduko partzela horizatuen inguruan behatzen du. Aldiz, Pedro jaunak, zerura begiratzen du, mesfidati, Mesetako nekazariak bere nahietara ihes egiten duten fenomenoak behatzen ditu etsipen harrituaz. Etxe aurrean, errepidearen bestaldean, ukuilu zahar baten pezozko arbastak erortzen dira eta, haien atzetik, herria, elizaren inguruan pilatu egiten da, ahu, tenplu monumentala, erraldoia XVI. mendekoa.

Pedro jaunak leihoari bizkarra ematen dio, aulki batean eseri eta bere esku handiak sutarantz luzatzen ditu:

— Ezer ez, ez jauna, Hodei honek ez du ezer konpontzen. Aizu, agian, hodeia nolakoa denaren arabera, ez? Baina hemen egoera desastre bat dela ohartarazten dizut. Ikus nire kasua, eta askorena. Ni ehun hektarea dituen nekazaria naiz, ezta? Ba, aurreko urtean 12-24-16eko hirurehun ongarri kilo bota nituen, esaten dutenez, ongarri on bat, ezta? Ondo, ba San Juan Bataiatzailearen egunean urtea beteko du galburu bat jaso gabe

uzta altxa nuela. Aurten era berean ongarriztatu nituen, eta zerorrek ikus ditzakezu emaitzak: hondamendi bat. Euririk egin gabe? Gizona, hori fiyo esan diezazuket idatzita baitut. Ikusten duzu, hemen duzu, urtarriletik gaur arte ez dira berrogeita hamar litro erori. Zer iruditzen zaizu? Hau, guztia galdu zen urte baten ondoren, zehinetan nik, argi eta garbi esateko, erein nuen hazia erosi behar izan nuen. Zer itxaron dezakezu maiatz erdialdean nekez berrogeita hamar litro erori diren urte batengandik? Tira, gaurko euria itxaropen bat da, ez dut ezetzik esango, zeren eta hemen, Campos-en, oraindik ez dago dena galdua... Baina ez dezagun gure burua engaina, gaur egun hemen eroa hilzorian dagoen gaixo baten modukoa da, mediku batengana daramazu eta ezer ez, beste batengana daramazu eta berdin, eta bat-batean, ezagun bat iristen da eta esaten dizu: izu, Madril-en dena sendatzen duen petrikilo bat dagoela esan didate, eta hau eta best. Zer egingo zenuke zuk? Petrikiloarengana joan, ezta? Eta, zer egiten du petrikiloak? Medikuek bezala: txintik ere ez. Hiru hilabeteko ereinketaz zerbait itxarotea tontakeria da, hau da, zerbait lortzeko, orain hogei litro orori beharko lukete eta hurrengo astean beste hogei, eta honela ekainera arte. Zorrotakada eta ugari, ulertzen? Mirari bat. Baina etor liteke, ezta? Nori daki, agian gaur, hamabost edo hogei litro eror litezke eta landarean arnasa hartzen du, indarra hartzen du, odola hartzen du eta astebete barru beste hamabost edo hogei, orduan bai, orduan Jainkoak daki zer gerta liteke. Baina hobe da ez pentsatzea, ez jauna, gauden garaietan hori ezinezkoa da.

Duela urte batzuk eremuko lur garratza hauetan teknikak, azke-nean, natura menperatzea lortu zuela pentsatu zen. Lurraren ezku-tueneko hezetasuna lortzea daraman sakoneko lurpekotasun bat, tratamendu kimiko egoki bat, pestizida eta herbizida berriak eta uzta katastrofikoaren arriskua Gatzelatik ezabatua izango zen. Urte bat bestea baino okerragoa ahal izango litzateke, baina inolaz ere ballorik gabekoa. Azkenaldiko zoritxarrek badirudi, aurkakoa erakusten dutela, hau da, nahiz eta teknikak eta kimikak aurrerapen ikusgarriak izan, Gatzelak zeruarekiko duen menpekotasuna erabatekoa izaten jarraitzen du:

- Hemen klima eta egoera klimatologikoak dira agintzen dutenak, desengaina zaitetz. Hori bai, ura garaiz badator, lurrari behar

duena eman ez, atzo har zitekenaren bikoitza edo hirukoitza har daiteke, hori ziurtzat jo. Baina, ura noiz dator garaiz, diot nik? Ikus, hor duzu nire aita zena. Bere garaietan ez zen hektareei buruz hitz egiten, baizik eta iguadei buruz, eta hauek berrogeita hamasei area ziren gutxi-gora-behera. Eta, orduan hiru karga uzta on bat ziren. Ikusten duzu, sei zaku, karga erdia laurogeita sei kilora, atera kontuak. Gaur egun, gauzak bere ordenean etorrira, iguada batek oso erraz bikoitza eman dezake. Noski, gariari buruz hitz egiten ari naiz, eh? ez beste gauza batetaz. Nahiz eta nire ustez eguraldia aldatzen ari den, gaur egun ez du gogor izotz egiten neguan, udaberrian ez du euria barra-barra egiten, edo udan bero galdatsuak ez du aintzinean bezain gogor estutzen. Gauza bat aitortuko dizut: ni izan nintzen lehena herri honetan bi hostoak ereiten eta uzta ezinobeak jasotzen nituen, baina garai batetik hona, urte batzu daramatzagu nik ez dakidala zer geratzen den, baina hau ez doa aurrera, berdin dio lugorria edo bi hostoak, ez ongarria, ezta egurastea ez dira irtenbide lur hauetan. Duela ia-ia bi urte euri artifizialeko estazio esperimental baten instalazioak, hemen Villanublan, Mesetako jende xumea kolokan utzi zuen. Pentsatzen zuten, eta ez nola-baiteko funtsik gabe, gizakiak ilargian jatorri bereko bat ipintzeko gai izan bazela, ez zela zailagoa izango konoikada baten bidez hodei bat osatu eta gero beste batez lehertzea, bere ur berritzailea soroen gainera isurarazteko. Elkarrizketaren biraketa berriak Pedro jauna pixkat animatu duela dirudi:

— Bai jauna, hor, Villanublan, duela gutxira arte konbinaketa bat, edo hobe esateko, nazioarteko erlazio batzuk zeuden, eta ez dakit horretan jarraitzen duten ala ez. Nik dakidala, aparailua ez dute desmuntatu, eta duela hilabete batzurarte, hemendik, herri guzti hauetatik, eguneroko parte bidaltzen genuen hodei, temperatura eta gauza guzti horiekin. Datu guzti hauek gordezten dituzte eta Errusian, Ameriketara edo ez dakit non hauek aztertzen ari dira. Imajinatu emaitzak emango balitu horrek! Nahikoa hainako ura genuket Zeren eta hemen aspertsio bidezko ureztatzeak ez du zentzurik. Ni izan nintzen herrian erabakia hartu zuen lehen nekazaria eta ez nuen ura berrehun eta berrogeita hamar metrora arte aurkitu. Pentsa, hamalau hektarea ureztatzeko! Baina zulaketa, Jainkoak ondo daki, ez nuen nigatik

egin, baizik eta etxean zeuden seme-alabengan pentsatuz egin nuen. Ikusten duzu, ura aurkitu bezain laster bankuari dirua eskatu nion, eta baiezkoa eman zidaten, ondo zegoela, ados zeudela. Baina lehorteia etorri zen eta jarri zidaten baldintzaren arabera nik ezin nuen alpalpa ureztatu dirua iristen ez zen bitartean. Baina dirua ez zen iristen eta alpapa lehortzen ari zen; eta nik ura eskura nuen. Zuk zer egingen zenuen? Ba, alpapa ureztatu, noski, nik egin nuen gauza bera, baina gertatu zena krediturik gabe gelditu nintzela izan zen, halabeharrez. Zer iruditzen zaizu? Hori bidezkoa dela deritzozu? Gaur egun, esaten dutenez, Irida dagoen lekuan nahikoa taiutuak diren kredituak ematen dituzte, hamar urtetan ehuneko hamakara, subentzio eta gauza horiekin. Eskerrak, zeren eta maileguena konpontzen ez bada, irtenbide bakarra saltzearena da, dena kitatzearena nik zer dakit!

Tierra de Campos-eko onibar hauek ez dira prezeski latifundioak. Jabetza oso banatua dago. Hogeitahogeita hamar, berrogeita hamar hektarea. Oso arraroa da ehunera iristen den finka. Agerian dagoen errealitate honen eta zeruaren nahikerien aurrean, Pedro jaunari jendea nola konpontzen den galdetzen diot:

- Jendea nola bizi den? Ba esango dizut. Hemen, Campos-en, jendea artifizialki bizi da; momentuan, datorrenera jarria. Hau da, kreditu bat hartzen du eta gastatzen du, ordaintzeko eta bizitzen jarraitzeko beste luzeago bat eskatzen du, eta honela. Baina ziur izan herria leporaino zorpetua dagoela, eta uzta hau ere galtzen bada nik ez dakit zer gertatuko den. Lastima. Traktorarik bai, hori ez da falta. Hemen, Berruecesen, hirurogei egon daitezke, biztanleak baino gehiago, ze hemen, orokorrean nekazari bakoitzak bi ditu. Zertarako? Oso erraza, halakoak baditu nik ere bai; zeren eta berri bat erosten badut eta zaharrarengatik ez didate ezer ematen ere honekin geratzen naiz; eta zeregin askotarako bi traktore izatea egokia da. Uzta-makinarena, ez jauna, beste gauza bat da. Honelako aparailu bat erosteko barrutia saldu beharko genuke. Hemen, duela denbora asko eta asko, katalanek eta valentziarrek ereiten dute. Alokairuan, noski. Bi makina eta hiru edo lau langile ekartzen dituzte (baina adituak, eh?), eta hogeitahogei gora, hodei duro behera, hektarea bakoitzeko hiru mila pezeta kobratzen dituzte. Gatzelauek zergatik ez dugu egiten? Nork daki? Agian hona uzta-makina

beranduago iritsi zen eta inor ez zen hobe ezagutzen saiatu. Jakin ezazu! Hasteko arduragabeagoak gara eta horretaz gain gaur egun horrelako aparailu batek dirutza bat balio du. Eta zertarako balio digu!

Pedro jaunaren seme-alabak gelatik sartu-ateratzen dira. Oso gazteak dira. Apenas une batean arrotza ikusmiratzen dute eta kalea berriro irteten dira, euria nola egiten duen ikustera ala etxe barrura joaten dira. Pedro jaunaren emazteak kronikalariari etxean eginiko opil batzu eta baso bat ardo eskaintzen dizkio. Pedro jaunak sua kitzikatzen du:

- Nik, egia esatea nahi baduzu, ez dut honelako hondamendirik ezagutu. Bi urte ale bat jaso gabe, erraz esaten da! Gogoratzen dut, berrogeita pikugarren urtean, ni mutiko bat nintzela, urte txar bat egon zela, oso txarra, baina garai haietan uztarriarekin lan egiten zen, eta beste gauza bat zen. Gaur egungo egoera bezalakoa, ez da ezagutu. Kontutan izan ezazu honelako lehorre batek ni bezalako nekazari batentzat suposatzen duena. Aurreko urtean laurehun mila pezeta erabili nituen berrogei hektareara gehi lur-lanetan. Aurten beste laurehun mila pezeta erabili ditut, gehi baserri lanak. Eta zer atera dut garbi? Ezer ez, ezertxo ere ez. Eta nola amaituko dut, honela jarraitu ezkerro, eh, esango didazu. Begira hau jasangaitza da. Hau dugu, tira, ez dakit ezta zer esan behar nizun ere. Hau, funtzionari batek hilabete bat pasa eta kobratuko ez balu, eta beste hilabete bat eta ezta ere, eta beste bat eta gauza bera eta gainera luma, tinta eta paperak bere poltsikotik ordaindu beharko balitu bezala da. Nork jasango luke hori? Ba soroan gauza bera. Seme-alabak nirekin daude, ea ez dutelako sartzeko beste lekurik aurkitzen. Bestela, zertaz, hemen ez lirakeke ezta ardiak geratuko!

ADABAKIAK